

Михайло Дерегус - співець історії і краси

Зірка видатного українського живописця і графіка Михайла Дерегуса зійшла на мистецькому небосхилі 120 років тому. Не помітити її було неможливо, адже навіть перші твори молодого митця визначались певною творчою індивідуальністю. Проходили роки, а творча молодість майстра не минала, він завжди залишався на вершині свого творчого злету.

Народився Михайло Гордійович Дерегус 5 грудня 1904 року в селі Веселому на Харківщині. Сім'я часто переїжджала від села до села, тож дитячі естетичні враження майбутнього художника були від української природи, краєвидів Харківщини. Гімназію міста Богодухова, зокрема учителя малювання Георгія Тимофійовича Казначеева, Михайло Дерегус згадував із вдячністю. У класі малювання було все для занять з рисунка, реквізит для натюрмортів. При бажанні можна було працювати у вільний від навчання час.

Після закінчення гімназії, рішення присвятити себе живопису, виникло у юнака не одразу. Він продовжив навчання: на Педагогічних курсах (1918), у Харківському інституті народної освіти (1922). І тільки в стінах Харківського художнього інституту (1925) починається творчий шлях Дерегуса.

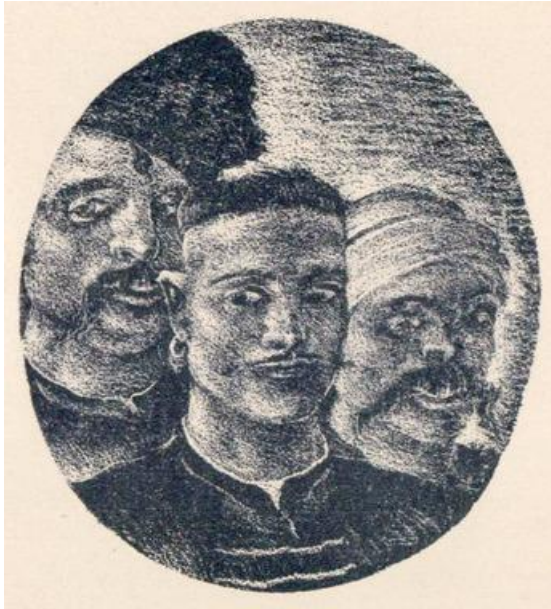
Особливо близько митцеві була українська тематика. Мало хто з художників так досконало знав історію свого народу, як Михайло Дерегус. Він вивчав її не один рік: епічну творчість, прозу, поезію. Тож і не дивно, що історична тема, українська класика, думи - визначальні в творчості художника.

Він багато працював у царині графіки й живопису, але захоплення графікою переважало. Здійснилась його дитяча мрія - ілюструвати книжки.

Найбільш приваблювали його твори Тараса Шевченка, Миколи Гоголя, Івана Котляревського, Лесі Українки, сучасних йому письменників.

Особливими й неперевершеними були його великі сторінкові ілюстрації до розкішного, як на той час, видання «Енеїди» Івана Котляревського. Митець також проілюстрував альбом, виданий до ювілейної дати Т. Г. Шевченка (1939), виконав літографії «Тарас в науці у дяка-маляра», «Малий Тарас слухає оповідання свого діда про гайдамаччину».

М. Дерегус. [Заставка до поеми на титульній сторінці. «Енеїди» Котляревського](#)

Широко відомі його живописні твори, а саме - серія «Хмельниччина», «Дума про козака Голоту», «Тарас Бульба на чолі війська», «Народження пісні», портрети Богдана Хмельницького, дружини, жіночі портрети.

У Дерегуса є своя наскрізна тема – тема народу, що проходить через усю його творчість, надаючи їй певної цілості та єдності. По духу і змісту своєї творчості Дерегус – художник яскраво національний. Як справжній український митець, він поєднує національну форму з соціальним змістом, твори його пройняті духом української культури.

Сюжети і образи історичних картин та естампів народжувалися у мандрах. Наслідком таких подорожей стали кілька ілюстрацій до творів Тараса Шевченка й українських народних дум та серія краєвидів «Дорогами України». Михайло Дерегус відомий не тільки як митець, а як чудовий педагог та громадський діяч. Він викладав у вищих навчальних закладах Харкова та Києва. Упродовж кількох років очолював Національну спілку художників України. Він - народний художник колишнього СРСР, член-кореспондент Академії мистецтв України, лауреат Національної премії імені Тараса Шевченка - найвищої державної нагороди України в галузі культури і мистецтва, професор.

За свою самовіддану й багатолітню працю український живописець був відзначений Національною премією України імені Тараса Шевченка (1969), багатьма державними нагородами. Йому присвоєно звання народного художника (1963), обрано членом-кореспондентом Академії мистецтв СРСР (1958), а також академіком Української академії мистецтв. За плідну педагогічну діяльність, підготовку й виховання багатьох талановитих учнів він отримав почесне звання професора. Його твори експонуються та зберігаються в багатьох художніх музеях і донині хвилюють безліч глядачів — шанувальників образотворчого мистецтва. Він брав активну участь у багатьох колективних виставках, у численних персональних виставках.

Багато років він був керівником графічної майстерні АМ СРСР (у Києві), з якої вийшли його талановиті учні — Валентина Ульянова, Валентин Гордійчук, Василь Лопата, Сергій Якутович та ін.

31 липня 1997 р. Майстра не стало. Пішов з життя останній корифей українського образотворчого мистецтва, який залишив по собі величезну спадщину.

25 жовтня 2004 року Національний банк України увів до обігу ювілейну монету номіналом 2 гривні, присвячену 100-річчю від дня народження Михайла Дерегуса.

Роботи художника зберігаються у понад тридцяти музеях України, Казахстану, Азербайджану. Митець брав участь у більше як 120 художніх виставках, зокрема міжнародних (Японія, Туреччина, Угорщина, Італія, Німеччина, США). В Україні, до 100-річчя з дня народження митця, запроваджена мистецька премія імені Михайла Дерегуса. І щорічно, її отримують художники за визначні живописні або графічні твори (цикл творів), що відзначаються високим професіоналізмом виконання.

Душевне зворушення, завжди схвильоване, внутрішньо активне ставлення до життя проймає кращі твори художника і забезпечує їм живий доступ до серця глядача.

Як виявилось, цінність робіт художника з року в рік зростає, як в Україні так і за кордоном. Без сумніву, твори Михайла Дерегуса - це унікальний внесок в українське малярство ХХ століття. По духу і змісту своєї творчості він - художник яскраво національний. І саме цим, він увійшов до зіркової плеяди класиків українського образотворчого мистецтва і став його окрасою.

Основні твори

живопис – «Відпочинок» (1932), «Колгоспне свято», «Трипільська трагедія» (обидва – 1935), «Дружина» (1947), «Переяславська рада» (1954), «Тарас Бульба на чолі війська» (1955), «Тарас слухає кобзаря» (1956), «По дорозі на Кирилівку», «Перебендя» (обидва – 1961), «Народження пісні» (1967), «Голод. 33-й рік» (1988), «Дружина в червоному» (1989), «Над Збручем» (1990), «Напередодні» (1992); цикли – «Хмельниччина» (1945), «Степ» (1970–80-і рр.); станк. графіка – офорт «Катерина» (1938), «Кодня», «Вітер» (обидва – 1940), «Русалка водяна» (1977); серії естампів – «Дорогами України» (1938–40), «Україна у вогні», «Дорогами війни», «Повернення» (1943), цикл «Українські народні думи та історичні пісні» (1947–70), «Дума про козака Голоту» (1960); оформлення та іл. – до поеми «Енеїда» І. Котляревського (1936), повістей «Майська ніч, або Утоплена» (1948), «Тарас Бульба» М. Гоголя, романів – «Переяславська рада» Н. Рибачка (обидва – 1953), «Війна і мир» Л. Толстого (1953–82), повістей «Прогулка с удовольствием и не без морали», «Капитанша» (обидві – 1956), поем «Катерина» і «Наймичка» (1963) Т. Шевченка, оповідань Марка Вовчка (1958), драми «Лісова пісня» Лесі Українки (1971); плакати – «Геть фашистських інтервентів з Іспанії!» (1937), «Оживуть степи, озера» (1944); панно «Механізація» (1939); літографії – «Т. Шевченко в науці у дяка» (1937), «Тарас слухає оповідання свого діда» (1938); акварель «Т. Шевченко, І. Тургенєв та Марко Вовчок» (1938); серія малюнків – «Тарас читає буквар», «Тарас-пастух», «Т. Шевченко на горищі у Ширяєва», «Т. Шевченко – студент Академії мистецтв» (усі – 1949).

Інформація про Михайла Гордійовича Дерегуса з відкритих джерел Інтернету

1. Андрейканіч А. І. Дерегус Михайло Гордійович [Архівовано 8 жовтня 2020 у Wayback Machine.] // «Антологія українського плаката першої третини ХХ століття». — Косів: Видавничий дім «Довбуш», 2012. — 120 с.; іл. сторінка 38. [ISBN 966-5467-23-4](#).
2. Блюміна І. М. Дерегус Михайло Гордійович // Енциклопедія сучасної України / ред. кол.: [І. М. Дзюба](#) [та ін.]; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2001–2024. — [ISBN 966-02-2074-X](#);
3. Дерегус Михайло Гордійович / І. М. Блюміна // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол. : І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2007. — Режим доступу : <https://esu.com.ua/article-26095>
4. Дерегус М.Г., Нарис про життя і творчість. Режим доступу: <https://www.kobzar.in.ua/bookstore/albomy/derehus-m-h-narys-pro-zhyttia-i-tvorchist-1958/>

5. Дерегус Михайло Гордійович. – Режим доступу:
https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%94%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B3%D1%83%D1%81_%D0%9C%D0%B8%D1%85%D0%B0%D0%B9%D0%BB%D0%BE_%D0%93%D0%BE%D1%80%D0%B4%D1%96%D0%B9%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87
6. Дерегус Михайло Гордійович (1904 – 1997). Режим доступу:
<https://artgallery.ua/deregus-mykhaylo-gordyevich-u>
7. Дерегус Михайло: 1904-1997 [Електронний ресурс] // Gryniov Art Collektion: [вебсайт]. — Режим доступу:
<http://gryniov.art/artist/deregus-mihajl>
8. Дерегус Михайло Гордійович // Вкарбовані в літопис науки / уклад. О. І. Вовк, А. В. Григор'єв, [С. М. Куделко](#); гол. ред. [В. С. Бакіров](#). — 2-ге. — Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2020. — С. 98. — 376 с. — [ISBN 978-966-285-613-2](#).
9. Дерегус Михайло Гордійович [Електронний ресурс] // Вікіпедія: [вебсайт]. — Режим доступу:
https://uk.wikipedia.org/wiki/Дерегус_Михайло_Гордійович
10. Дерегус Михаил Гордеевич [Електронний ресурс] // Артгалерея Nostalgie. Живопись эпохи соцреализма: [вебсайт]. — Режим доступу:
http://art-nostalgie.com.ua/Deregus_MG.html
11. Михайло Гордійович Дерегус – графік і живописець, член-кореспондент Академії мистецтв України [Електронний ресурс] // [Library Art Blog](#) ~ Відділ мистецтв МСМБ «Молода гвардія» : [вебсайт]. — Режим доступу:
<https://artlibraryblog.wordpress.com/2020/04/22/михайло-гордійович-дерегус-графік-і>
12. Михайло Дерегус. Офорти [Електронний ресурс] // Дирекція виставок: [вебсайт]. — Режим доступу:
<http://dynshu.com/archiv/128-mihaylo-deregus-oforti.html>
13. Михайло Дерегус - співець історії і краси. Режим доступу:
https://arts.tobm.org.ua/2019/12/blog-post_5.html
14. Про увічнення пам'яті народного художника України академіка Дерегуса М.Г. – Режим доступу:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/161-98-%D0%BF#Text>
15. Творчість Михайла Гордійовича . – Режим доступу:
<https://uartlib.org/ukrayinski-hudozhniki/deregus-mihaylo/?srsltid=AfmBOordyJUoWYVI7IxWD4LxvgT0T2X-PER1DgSO4IyvorY3K4AWTB-4>
16. Ткачова Л. Дерегус Михайло Гордійович / Л. Ткачова [Електронний ресурс] // Енциклопедія історії України: Т. 2: Г-Д / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. – Київ: «Наукова думка», 2004. – 688 с.: іл. — Режим доступу:
http://www.history.org.ua/?termin=Deregus_M (

17. Шаров І. Ф., Толстоухов А. В. Дерегус Михайло Гордійович // «Художники України: 100 видатних імен». — Київ: АртЕк, 2007. — С. 467—471, сторінки 122—127 [ISBN 966-505-134-2](#);